

טור שוארכמן ישראל
009603

בן פועה ופינחס

נולד ב- י"ז כסלו תר"ץ 1929

התגיים לצה"ל ב- 1948

שרת בגודד "ברק" (12)

נפל ב- 19.5.1948

בקרבת על צמח.

שואל-פינח בן-פורת

בן פועה ופינח, נולד ביום י"ז בכסלו תר"ץ (19.12.1929) בתל אביב. עוד בגיל רך החציוון בכושר תפיסה וזכרו מיוחד, בכישרונו נדר למספרים וברצונו עז לקרוא ולעין בספרים. בגיל 7 כבר ידע לכפול בעל-פה מספרים גדולים ולהזoor על כל סדר הדורות לפי התנ"ך והברית החדשה מאים הראשונים עד ישו הנוצרי, ישר והפוך. בשל כישרונו דילג בבית-הספר הייסודי על כיתה אחת. עם התבגרתו נתגלה כבעל תפיסה שכילת מהירה וכושר-ניתוח חריף בענייני מדע וחברה. בגימנסיה הצטרף לתנועת הצעירים ובגיל 15–16 היה בקבוצת הנוער שהתחתודה להצטרף לשורות הפלמ"ח בבוא המועד. באביב תש"ז סיים את לימודיו בגימנסיה ויצא עם חבריו לנגב לעזר בפועל הנחת ציגור-חמים. בעבור כמה שבועות חזר, יותר על פגرت-הקייז' ויצא לעובדה בקיבוץ שריד. גם בשובו הביתה בחודש תש"ח השתתף עם חבריו במכירת פרחים כדי לתמוך בשתי משפחות עניות.

מיד לאחר חג הסוכות יצא להכשרה בגליל העליון ואחר-כך התגייס לפלמ"ח ושירת בחטיבת "פתח". במקתביו לא הזכיר את הסכנות שהוא נתן בהן. כל מכתב היה רצוף הרגעה וציפה להתראות עם הוריו וקרוביו ורק לאחר מותו נודע שהשתתף גם בקרב האצורי בנבי-יושע. במקתב שכתב להוריו לאחר קרב זה לא גילה אף ברמז קל כי השתתף בקרב ורק בכך יצא ממנו בשלום. מכתבו האחרון להוריו נכתב במטולה ביום 16.5.1948. הוא כתב אותו לאחר שהשתתף בהצלחה בכיבוש צפת הערבית ובכמה פעילות שלاهריו. זו הייתה הפעם הראונה והיחידה שכתב על השתתפותו בקרב והמקתב אומר בולו התרומות-روح וסיפוק-נפש עמוק. המכתב נתקבל שלושה ימים לאחר שכותבו שוב לא היה בחיים. לאחר כמה ימים נודע להוריו שביום 18.5.1948 נשלח עם מחלקתו כתגבורת לכוחות הלוחמים בסורים בעמק הירדן. בלילו שלاهריו, י"ג באיר תש"ח (19.5.1948), יצא עם יחידתו להתקפה על משטרת צמח, שנפלה בידי המורים. הכוח הצלich לכובש בנין סמוך למשטרה, אך כשקרב לבניין המשטרה עצמה נפתחה עליו אש כבדה והוא נאלץ לסגת. בקרב זה נפל. הובא למנוחת-עלמים בבית-הקברות בכנרת.

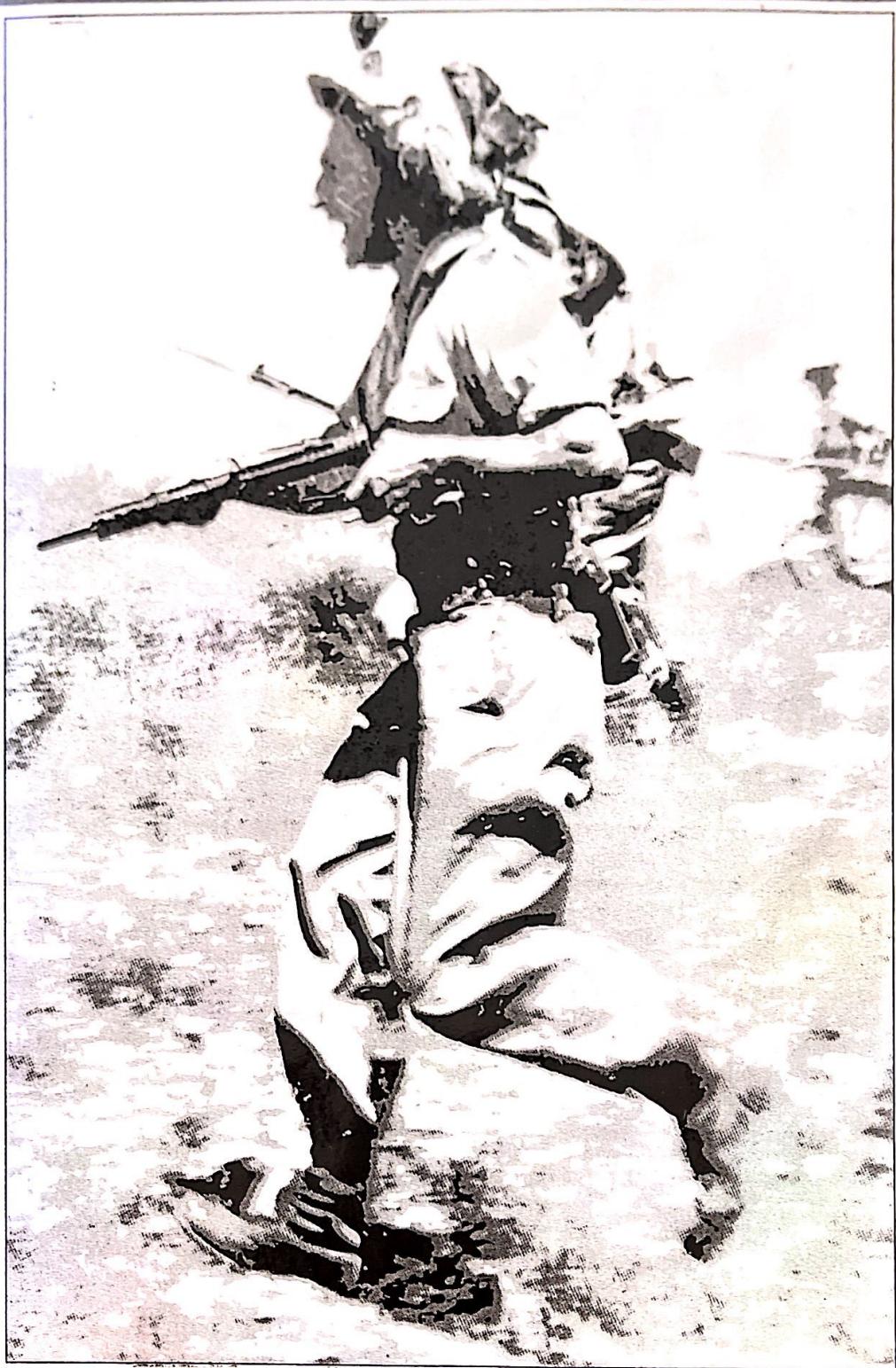

גָדוֹד "בָּרָק"

הנוף האנושי של החטיבה

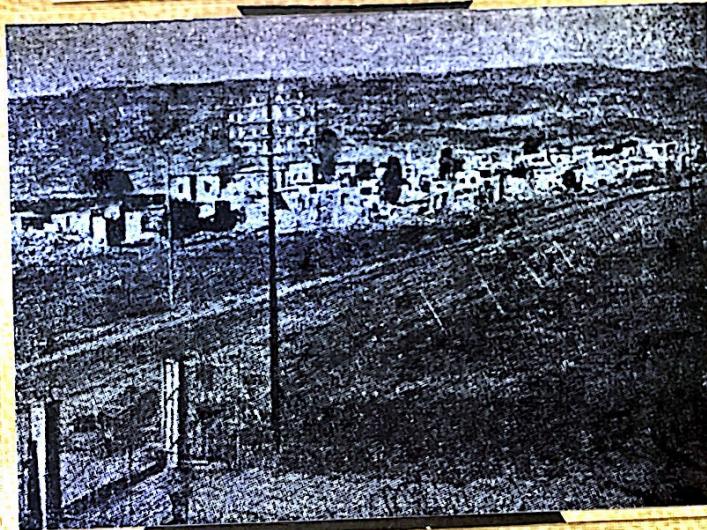
הנוף האנושי של חטיבת גולני במלחמת העצמאות היה מגוון וריבוניים. הוא מופיע את "דוח תש"ח" בארץ-ישראל של אותן הימים. מייסדי החטיבה, ראשוני לוחמיה ומפקדיה, היו אנשי ההתיישבות, עובדי אדמה מן המושבה, המושב והקיבוץ של מרחביה הגליל והעמקים, ובתוכם שומרי מסורת לא מעטים. אליהם נוספו במרוצת חודשים ארוכים בני עיירה רבים ואך עולים-חדשים אנשי גח"ל ומה"ל. ראווי לציוויל, כי ביום תש"ח היובחתת גולני בחרות רבות, אשר שירתו בכל היחידות בתפקידים שונים, ורבות מהן פועלו קשריות או חיבשות קרבנות. כבר במלחמת העצמאות הייתה חטיבת גולני כור היתוך לילדי הארץ ולבני העליות השונות. בסיכום המבואר שכותב נחום גולן בספר "אלין ושלח" נאמר: "...צמחנו בנוף הגלילי ובמושורי העמקים, ובמרחביה הנגב הרחפניו אופקים..." התברגנו. ההתיישבות בעמקים ובגליל היא שננתנה לחטיבה את צביונה וחותמה המינוחד, וממנה ספגה את ערפיה, כי על כן הייתה החטיבה כפרית ונאמנה לערכיהם. שינקה בוגשי התיישבות אל. צינו אותה תוכנותיו של עובד-האדמה ויושב-הכפר: עקשנות, צמיחה למשימה, שורשיות ושקט..."

חיל בתש"ח

הקרב על צמח

צמח - תש"ח

נפילת "מתחם צמח" (18 במאי 1948)

על ה"מערבה בבקעת כנורות" כותב יוסף נצר, חבר שעיר-הגולן, איש גדור "ברק": "לתוכה העמק הפורה ביותר הארץ פרצו טנקים ומסוכת תבואה שבשלה לקצר. 16 תותחים כבדיםחרשו את האדמה. 5 מטוסי-איוב חגו מעל והטילו את מטען הרטס... על גבולה המזרחי של צמח בשוחות-דרובאים פשטוות שכבו חילוי הגדר. צו אחד ניתן לכלום: להחזיק מעמד... תחת מטר פגומים... מול 20 טנקים ומשורייניהם, מול שני גוזדי רגלים מסתעררים שכבו חילוי הגדר... לא הושמו עליהם ממשימות של תנוגות טקטיות מסוימות – הטול עלייהם תפקיד פשוט וקשה לשאול – להחזיק מעמד... כך עמדו אנשיו יומיים. אחרי יומיים נפרצה החווית, נפלה צמח, נפלה משטרת צמח, האויב הגיע לשערי הדגניות..."

ב-18 במאי 1948 התמוטט "מתחם צמח" בלחץ התקפה של כלי רכב משורייניהם ובهم טנקים שתקפו את צמח בחיפוי הפגעה ארטילרית. עשרות חללים נפלו בקרב עלי צמח לבניון-שוא להחזיק מעמד בכפר (העיידה), בקרונתיה ובבינוי המשטודה. קרלב האסיגה מצמה בשיטה פתוחה לאש טוריות קטלנית יזכר בתולדות החטיבה **באחד הקרבנות הקשים, האכוריים והעקולים מדם.**

צמח - היום

משטרת צמח

צמח - עמק הירדן

כبوש המשטרה בצמחי

מכלחת התקפטו על צמח ועד לראשת מאי, עמדה משטרת צמה להעוף על ידי תבריטים. ברור היה שבנקן זה עלול לשמש קרש-קפאזה בין לבני יסובי עמק-הירדן באם יהפס על ידי העربים. ובין לבני ערבי צמה אם היה בידינו. על כן כה רבתה התבונה לקרה רום חמיטי. קרים מגע של קבע עם אנשי המשטרה. כדי לדעת מראש על יום הפינוי, ומוחלה בפיקוח של מוטקה סלונסקי דל (נרגן אחריך בקרבות טג'יר) חנתה בדנניה אף, מוכנה להקאה בכל רגע לבוא להשלט על הבניין.

ב-27.4.48, בשעה 18.00, הודיעה התצפית, שתבריטים עזבו את המשטרת עבר זוקמה עד שהטפיקה המחלקה להתרוגן ולזאת לשטה, ובינתיים נapse בניין המשטרה עדי העربים. נראה היה בעליל, שתבריטים הדיעו לעربים על מועד יציאתם, כי מיד.

עם צאת אחריך האנגלים, נכנסו העربים לבניין.

שנמנצאה המחלקה לפני الكرנטינה הישנה, 400 מ' צפונית-מערבית למשטרת נפתחה עליה אש מן הבניין. המחלקה נפרסה והמשיכה להתקדם. בהסתערות זוריה הצליזו האנשיים לתהפס את בין בית-הספר הסטן למשטרת. כל הנסיבות להמשך ולהתקדם לעבר המשטרה נבללו מחמת האש שנורתה מן הבניין, אש שהלכה וגברה (כגראה שהגיעה לאויב תגבורות נספוח). אותה שעה נפתחה אש גם מכיוון צמה גוף-המחלקה נתבססה בבהיש ועננה באש.

מדגניה יראו שני כיתות פלים אשר תפסו את פתחת הקמ"ח הדרוסה שמשמאלי לבביש. מעמדה חדשה זו אפשר היה לכטוט באש את הבנייה למשטרה ולמנוע מן האויב את הכניסה הייצאה מהבניין.

בнтימ החשיך היום. ברור היה, שבלי פריצת קיר הבניין בחומר נפץ לא יוכל לחדר פנים. חומר הנפץ הובאו לדגניה בערב מאשודות-יעקב וסודרו ב-4 חרמיili גב. שכל אחד מהם הכליל מטען של 20 ק"ג. סיורי הפעלה היו פרימיטיביים (ע"י הצתת פתיל מלוכן-הHIGH). עם חשכה יצאתי מדגניה עם שתי כיתות: «סליטים» נשאי-חומר ואבטחה להם.

הגענו לבית-הספר, פושתי את מוטקה פ". הייתה המפקד במקום, והלה והודיעני שהזחל אל הגדר המקיפה את הבניין ופרק במספרים. מנת להசיר פריצת בכוון רב יותר. קבענו שתי ביותות שייתקנו את המשטרה מצד צפון-מערב, ואלו כיתה שלישית עם כיתת פלים — יפרצו לבניין מצד מערב. אל היחידה הפורצת צורף, חבלן ושלשה סליטים. כיתות הרכק פתחו באש, על מנת להסיח דעתו של האויב ולהתוט אליהם את אשו, ואotta שעה החדרה ייחידת הפורצים אל בנין המשטרה. חולנו לאורך הגדר וחיפשנו את הפרצה, כשמצאנו לבטוח, נבחרו, שرك כמה חוטים מן חגדר נתחכו, ולמעשה היה הנדר סבוכה בקונצרטיניות וחיל רב.

אותה שעה נפצע מכך אחד הפורצים והחל לצעק, צעקותיו גילו את מקומו לאויב, והוא תחילה לפניו אילינו את אשו. האנשים נסוגו מעל (הסליטים ברחו לנמר). אפפתמי חרמייל עם חזמר נפץ הטלתו בונגלו על זאלה, הרחיקנו את יתר התרמיילים הפעלתו את המטען.

מיד עט האפפות צגדה, חתקדמנו, ועטנו שא"י התרמיילים, דרך פריצת הגדר. והנחנו את חזמר הנפץ ליד הקיר, למetail החיצן, ואנו נסוגנו לעבר בית-הספר. נשמעה התופצות הזרעתי למוטקה שעלו לנצח עט יחידתו ולפזר לבניין. היחידה יצאה. צבעו זמני מה שטעה קראיות: לאין פריצת! לסתות הדרותי לחבלן, שיראה לייזה את מלקת הפרצה. יוד הצטרפז לכוח הפלץ, ירדו ראנזנים לארון הבניין. ריאנו את העربים יורדים במחירות מגנול המשטרה. יריתי אליהם כמו כדורים באקדחי זירקטי רימון לעברם. מיל שמעותי את מוטקה קרא אל: רימון! — הסתכלתי סבוב, אך לא ראיתי דבר, אותה שעה ארעה התופצות על ידנו. רפהל החבל נפצע פצע קשה בגבו. בינתים פרצו היכרות פגימה וטיהרו את הבניין. ערבי אחד נהרג ואחד נשבה. השאר זצליחו להמלט. מדברי הלהבי נבחרו, שבמשטרה היו 25 לובאים ומקלע אחד. בלילה נרו עוד כמה יריות מן הכפל לעבר המשטרה, אך לפנות בוקר בrho ערב צמה מן העיר. אנשינו חדרו לעיר וסרקوت לא נמצא איש עד الكرנטינה החדש.

הפירה במבנה המשטרה

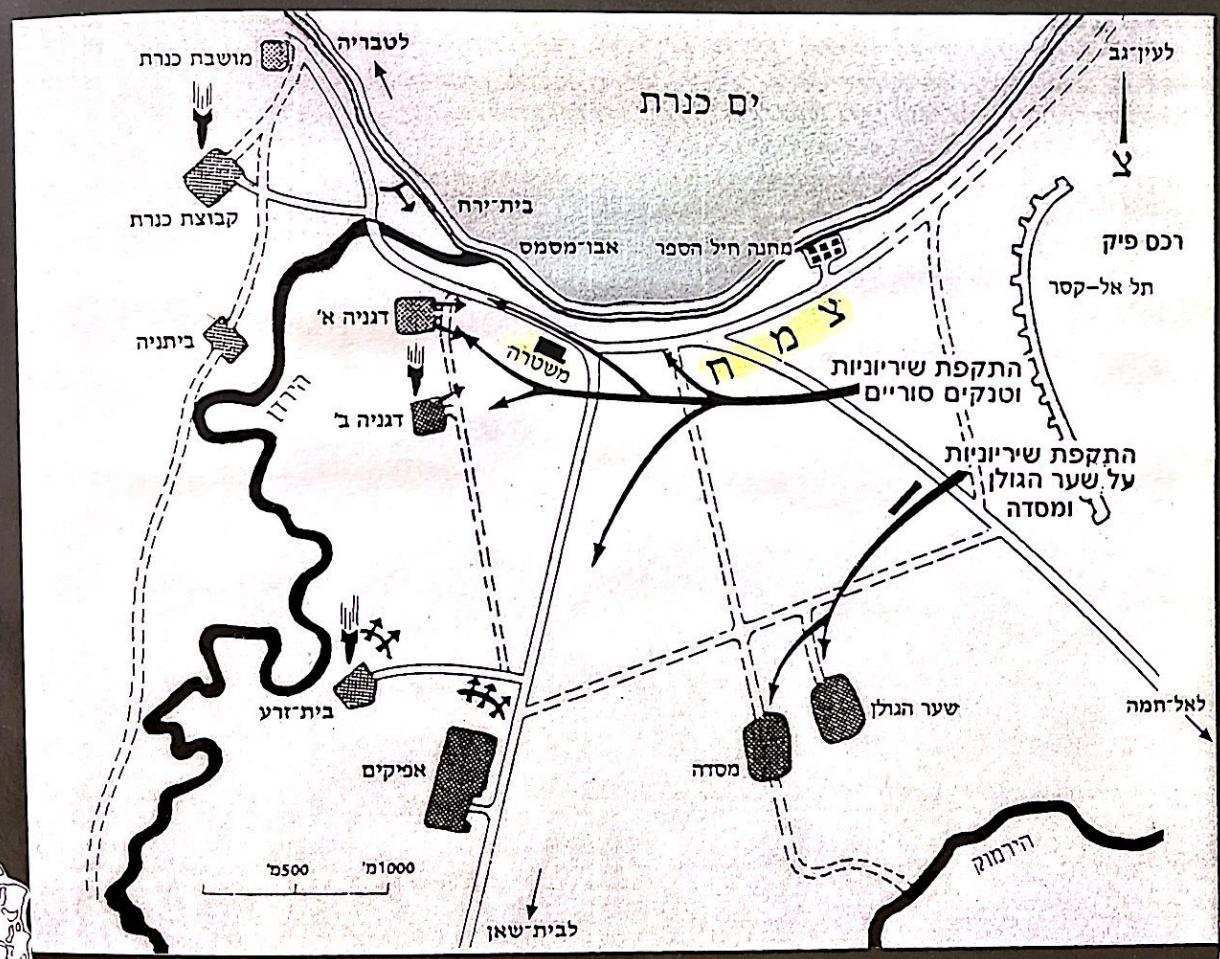
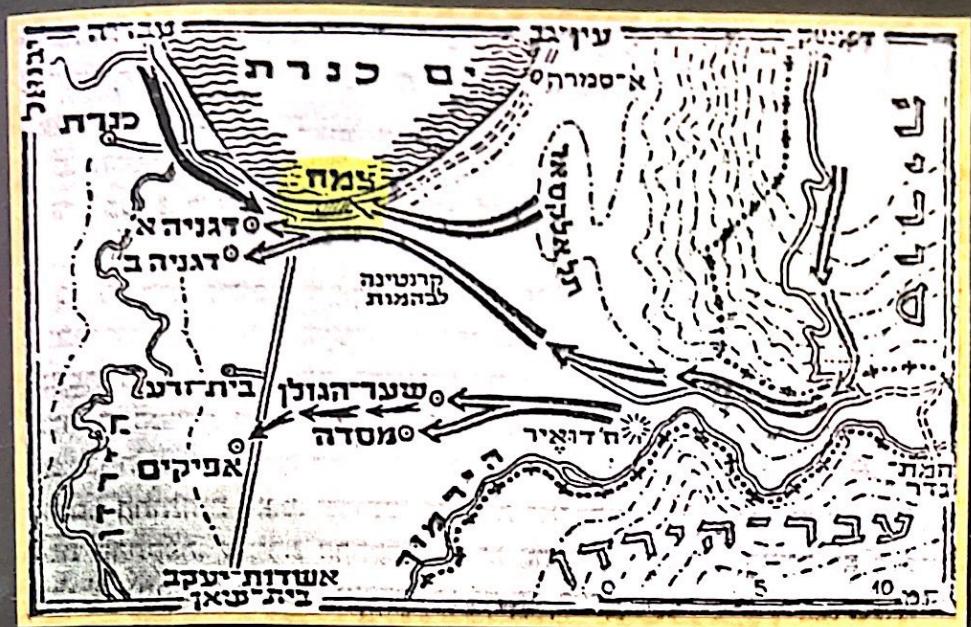
ליה ג'אדור הנציגת.

כשעתים לפני צאת הפלמ"ח, הגיע מברק משר - הגולן, שהודיע על הכנותיהם לפינוי (מסדדה לא הגעה כל הודעה). מברק תשובה בהול וنمץ, — שנשלח בחרוא, ובו פקודת מפקד הגורה, לא לעזוב את הנקודה, — לא קיבל כל תשובה. האתא, שהתקשר כל הזמן, — לא ענה. (אח"כ נ汇报ה, שבעתה היה כבר פונו שני המשקים מישוביהם). משנודע הדבר, — גדרשו האנשים לחזור למקוםם. העניין נתעצב עד לבוקר, וכשהגיעו אנשי שער-הגולן לקרבת המשק, — כבר נמצאו בו ערבים, שהתחזית זיהתה אותם ככפריים. האנשים נסוגו למשק שמננו יצאו, אף על פי שבמקום זה ערוכה הייתה תגבורת לעורגת. רק בשעה 10.30 נכנס הצבא הסורי הסדייר לשני המשקים והחלו השוד וההצתות.

כאמור, יצאה בלילה פלוגת הפלמ"ח וניסתה לכבוש במבנה המשטרה, בסיו"ע מרגמת "דוידקה", שהועמדה בדגניה והתווכחים שפעלו מבית'ירת. היחידה הצלילה להתגנב ולתפוס את הבניין בימי הספר הסמוך. משגינו לחתוך לבניין המשטרה נפתחה אליהם אש מן הבניין וממן הרינויים שהיו בקרבתו. כמה כלי רכב נפגעו ע"י פיאטמים ובקבוקי מולוטוב. המשטרה אמונה לא נכבשה, אך לאויב נגרמו אבדות, נראה היה בעליל, שפשיטה זו שיבשה לא מעט את לוח-הזמןיהם של הפלמ"ח הסורי וגרמה לדחית התקפה על הדגניות ליום גוטף.

בnight אספקת תחמושת, נשק, אף מוניות ושירותים אויריים למשקים וביעקר למתקפים. רצחה על הגදוד, מאחר שלא הייתה מסגרת אווחית שתטול על עצמה חלק מן העול הזה, וכן הדאגה לטידורי הקשר והאישפות, אספקת בגדים וכלי (למעשת, היו כל אנשי המשקים חילימ בכו החזית). הביעות היו חריפות וברובן נפתרו במרק לחץ הקרבנות, זמניות הערבוביה קשטה, איפוא זיוטר.

מפות הקרב

לזכרם

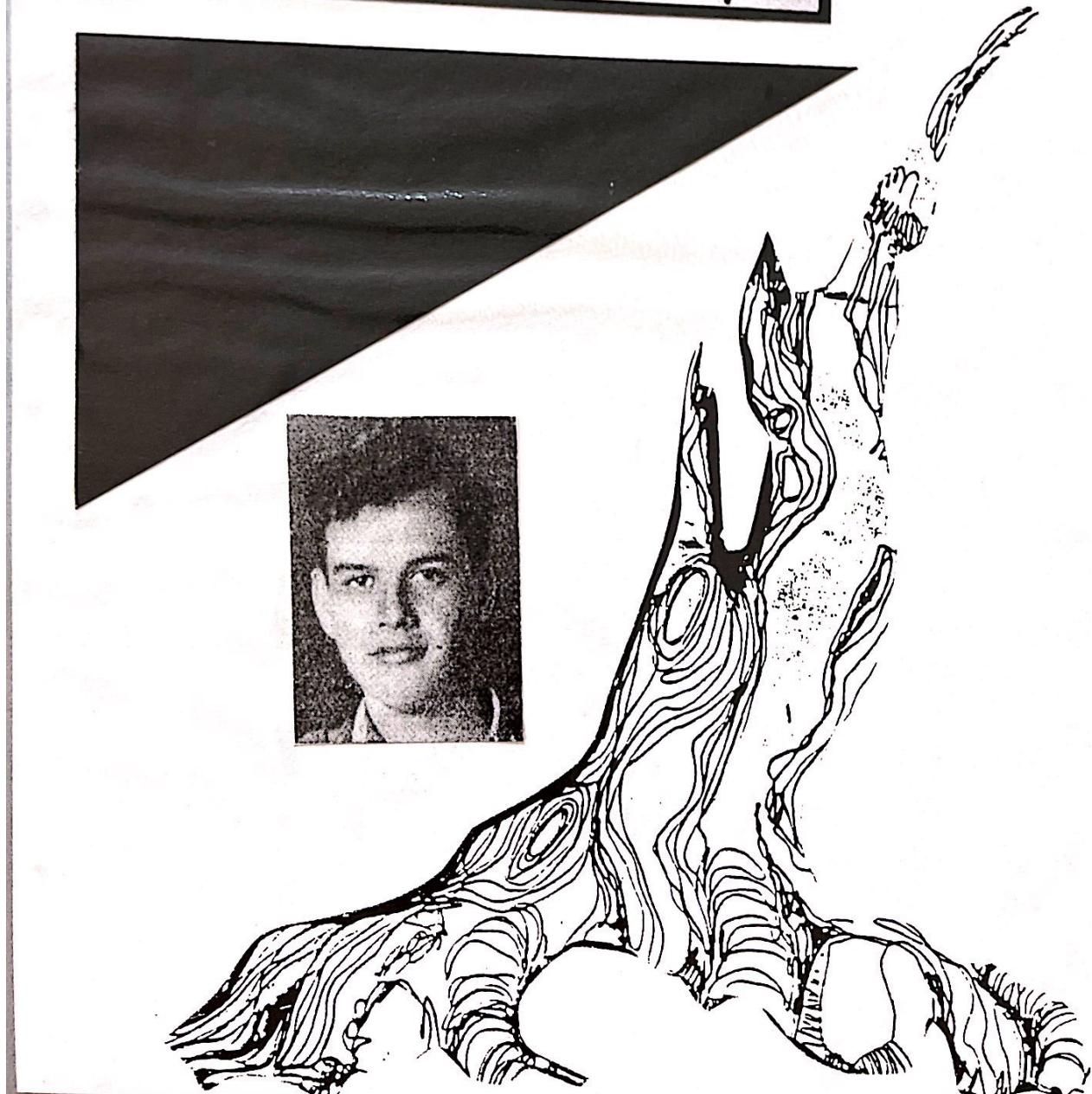
לזכרם גבורת
לחימה נצחית ואמון גורן

אָמַר אֵלֶיךְ כִּי כֹּכֶב
אָמַר הִיא כִּי
קָנָה תְּבוּנָה סְפִירָה, תְּבִיבָה,
אֲזַהֲרָה

אָמַר חִוָּיָּה אֵלֶיךְ כִּי
אָמַר חִוָּיָּה
קָנָה, יְהוָה, גָּלְגָּלָה,
אֲזַהֲרָה

כִּי כָּתָב נָגָן
תְּחִתָּה, תְּהִוָּת אַנְשָׁיִם
אֲזַהֲרָה, אֲזַהֲרָה
'נִינְנָה' אֲזַהֲרָה
אֲזַהֲרָה, אֲזַהֲרָה
אֲזַהֲרָה, אֲזַהֲרָה
אֲזַהֲרָה, אֲזַהֲרָה
אֲזַהֲרָה, אֲזַהֲרָה

איך כפתי, מלחינה מילכת
כומרית מהפאה
knk זו, נזנזה, זו
רעדיה עכשווים נזנזה, זו
הנלי מה כ' פלאה
knk מה sken וקיל
ונתך, מה הגדת פיאם
הPAY, מה נזנות כפאים, זו
פוך פל"ה

קרב בו השתתקף, על כיבוש צפת

צפת הייתה עיר מערבית, ובחודשים הראשונים של מלחמת העצמאות חיו בה כ- 20 אלף ערבים, וכ- 2000 יהודים, שהתגוררו ברובע משל עצמם.

הבריטים הפתיעו כשהחליטו להקדים את פינוי העיר ל- 16.4.48. באותו יום

התכנסה ישיבה של "וועד הקהילען" היהודי שדנה בהצעתו של הבריגדיק קוהן, מפקח הצבא הבריטי בצפון, לפנות את הנשים והילדים מצפת היהודית. בסופו של יום

דיונים סוער הוחלט שלא לקבל את ההצעה.

סמן לשעה 00:15 החלו הבריטים לפנות את העיר, ותוך כדי כך מסרו לידי הערבים את מרבית הנכונות האסטרטגיות החשובות: כיפת המצדקה' שחלה על חלק ניכר מהעיר; המשטרה העירונית שלטה על הרובע היהודי; בית 'שלוחה', שלט על

הכניסה הצפונית לעיר, ומטרת הר-כנען

בלוגת הפלמ"ח שנמצאה בהר-כנען, פלוגה א' של הגודש השלייש, בפיקוד הסמ"פ אלעד פלד, גילתה את עזיבת הבריטים בעת שזו הייתה כבר בעיצומה, ובק אז החלו,

ליהירך ולתפס עמדות. בחוץ התקבל מאורי יפה (מפקד הגליל המזרחי) וממולח כהן (מפקד הגודש השלייש) מיבורק, שהורה לאלעד פלד לחרכיב' כוח ולהיכנס עימיו אל תוך הרובע היהודי, כדי להשתכנע בהגנתו.

הורכבה מחלקת של 35 מפקדים ולוחמים, מצוידים בנשק אישי ובשליטה מקלעים,

והיא יצאה לזרכה בשעה 03:00 (אור ל- 17.4) אל הרובע, שהיה מוקף מכל צדיו

בשכונות ערביות. המלחקה נעה במහירות, כדי להספיק ולהגיע לפני השחר ואmens

הגיעה לרובע בשעה 05:05. אנשי הסתדרו בשורות וצעדו בסימטות תוך שירות

הימנו הפלמ"ח בקול-קולות, כדי לעודד את תושבי הרובע.

בתוך הרובע החלו התארגנותם לעמידה במצור ממושך. אלעד פלד קיבל את הפיקוד

על הגנת צפת ומיד החל במבצע לחיזוק הביצורים. דגש הושם על חיזוק המוראל

בקרב האוכלוסייה הבלתי לוחמות, שהיו בתוכם כאלף ששללו להיכנע. ברובע היו

אנשי חי"ש (עליהם פיקד יוסי פולג), כ- 250 אנשי חי"מ. מקומיים ו- 35 אנשי

פלמ"ח. מפקד היחידה בעיר היה מאיר מיבורג. הנשק שעמד לרשותם כלל 270

רוביים, מעט תות'-מקלעים, 7 מקלעים ומרגמות".² כמות התהומות היהתה מועטה

קרב בו השתתף על מטרות מצודת כוח

מצודת נבי-יושע הייתה מטרה בריטית ששכנה על רכס נפתלי שבגליל העליון, בגובה של 400 מ' מעל פני הים, בצומת הדרכים שהוליך לرمות-נפתלי (בדרום), למג'נה (בצפון) ולג'ול לבנון (במערב). מצד מזרח חלשה המצודה על עמק החולה ועל הכביש מראש-פינה למטולה, שעבר למרגלותיה.

בעת פינוי כוחותיהם באמצע אפריל 1948, מסרו הבריטים את המצודה לידי הערבים. הש寥טה למצודה אפשרה להם לחסום את הדרך למג'נה ורמות-נפתלי ולמנוע העברת אספקה ליישובים הנצורים, ובמיוחד הגנה הוחלת לכבות אותה מידיהם בהקדים. המערכת לכיבוש המצודה הייתה קשה ורכה ורק לאחר שלוש התקפות עם נפגעים רבים הצליחו לוחמי הפלמ"ח לכבות את המצודה שכונתה מאז מצודת כ"ח לזכר הנופלים במערכה.